

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg, *del av Hammars* Berättat av:
1941. *(2.9.12.)* Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—

Sektion II.

- Uppteckningen rör:
- 1) Eldstad med bakugn i vardagsstugan. Sid. 1.
 - 2) På husets baksida utskjutande bakugn. " 1.
 - 3) Loftbodar. " 2.
 - 4) Logar. " 4.
 - 5) Kringbyggda gårdar och andra typer. " 6.
 - 6) Gärdesgårdar. " 13.
 - 7) Innanfönster, trossbottnar, järnspisar. " 14.

Etu II: 24
Etu II: 25
Etu II: 34
Etu II: 35
Etu II: 39
Etu II: 41
Etu II: 47

M. 7813 : 1

Sid. 1.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

Sektion II.

Svar å lista nr 24. Amne: Eldstad med bakugn i vardagsstugan.

// : 24

Någon sådan eldstad som frågelistan avser har upptecknaren inte vetskap om eller vid förfrågningar kunnat få besked om. De äldre hus upptecknaren känner till i trakten ha rum och kök, och bakugnen var då placerad i köket. Bakugnens mynning hade då sin plats c:a 2 decimeter över spishällen och i samma höjdläge låg bakugnens golv.

Svar å lista nr 25. Amne: På husets baksida utskjutande bakugn.

// : 25

Någon sådan byggnadstyp där bakugnen skjuter ut utanför huset, som frågelistan figurer visar, har upptecknaren ingen kännedom av.

Arv
J

ACC. N:R Me 7813 : 2.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
1941. Född år _____ i _____
Uppteckningsår: _____

Svar å lista nr 34. Ämne: Loftbodar.

Svaret avser Koltorp under Ankarsrums bruk i Hallingebergs socken. Gårdens areal c:a 12 tunnland.

Loftbodar ha förekommit i trakten. Närmast åsyftade svalbod eller loftbod i Koltorp är numera riven, men den torde ha varit mycket över 100 år då den revs ned. Byggnaden hade över och undervåning. Svalen på denna bod var på gaveln. Bodens långsidor löpte ut i hela sin längd så att även svalarna hade väggar och även undervåningens öppna del var golvförsett. Härifrån ledde en trappa till övervåningen. Nedtill i övervåningen lågo stockar i väggen som förbundo långsidornas ytterknutar. På svalens södra långvägg (övre våningen) fanns det liksom en glugg ursågad. (På senare tid hade loftutbyggena i boden spikats igen med bräder för att utrymmena bättre skulle kunna tillvaratagas. Svalen eller loftet fick fungera som förstuga.) Boden hade

Forts.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 2.

II : 34

ACC. N:R

No. 7813:3

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 3

Forts. om Loftbodar.

torvtak på underlag av näver och bräder. Dörrarna från svalen in till respektive under- och övervåning vara breda men låga. Trösklarna voro höga.

Förutom ovan beskrivna loftbod finns det ännu en i trakten. Denna är bevarad och i brukbart skick. Den är belägen i Anvedebo under Ankarsrums bruk. Denna bod har nämligen takbeklädnad av tegel. Upptecknaren vill minnas att denna bods svalgång var belägen på långsidan av huset.

Ytterligare en svalbod finns vid Ankarsrums bruk, tillhörande där belägna arbetarebostäder, kallade Masugnen. Denna bod är kanske mindre typisk än ovan beskrivna. Den torde även vara yngre liksom den även är större.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7813 : 4

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson.
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarstrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 4

Svar å lista nr 35. Ämne: Logar.

Den sedvanliga typen av logar var de där logens mittparti var golvbelagt och upphöjt. Detta kallades loggolvet och på detta golv stod tröskverket. Över loggolvet fanns ofta en övervåning kallat "slinne". På båda sidor om loggolvet fanns sedan lador (på ortsspråket benämnda "la".) Dessa "la" hade i allmänhet sina golv belägna lägre än loggolvet. "La"-golvet följde mera marken efter. I mycket gamla logar var det inte alltid ens ordentligt golv utan blott lösa bräder i "lana". Mellan loggolvet och "lana" fanns även mestadels nästan meterhöga balkar. Vanligast var att ytterdörrarna fanns på långsidan. Längre tillbaka nådde dörrarna ej ned till marken. Från början gick väggen upp mer än alshögt, sedan gjordes en löstagbar läm. I nyare logar äro dörrarna höga och gå ner till golvet. Utskott eller utbyggnader på långsidorna ha inte förekommit. I allmänhet låg ladugård och loge ihopbyggda med varandra och över ladugårdsdelen av byggnaden fanns höskulle.

I: 35

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R

M. 7813 : 6.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 6.

Svar å lista nr 39. Ämne: Kringbyggda gårdar.

I: 39.

Någon typisk kringbyggd gård är inte känt av upptecknaren. I allmänhet har boningshus och ladugårdsbyggnader legat skilda åt. Ett karaktäristiskt byggnadssätt har emellertid t.ex Bromåla gård i Hallingebergs socken. Gårdens areal c:a 30 tunnland eller något mer. Vägen in till gårdshuset flankeras först av bodar och magasin samt stall och ladugård, belägna å ömse sidor om vägen. Vidare ligger en flygelbyggnad på vardera sidan samt slutligen huvudbyggnaden mitt fram. (Plan-skiss över gården Bromåla bifogas.)

En annan bebyggelse som påminner om ovan beskrivna är Ankarsrums Säteri. Denna gård är dock mycket större och detsamma gäller om byggnaderna. Mellan bostadshus och uthuslängor löper i detta fall landsvägen fram. Förr voro uthuslängorna mycket längre, särskilt magasinlängan, men allt är ombyggt. Endast flyglarna äro de ursprungliga. I viss mån har dock byggnadsplanen bibehållits.

Skriv endast på denna sida!

Forts.

exp. Atlas

M. 7813: 7
Upptecknat av:

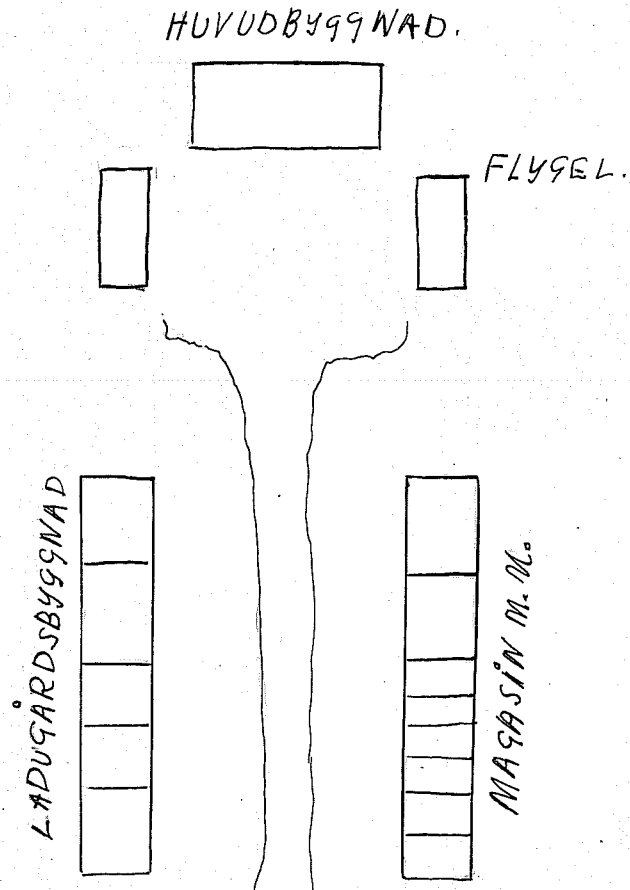
Sid. 7.

Landskap:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

PLANSKISS
över
BROMÅLA.

ACC. N:R No 7813:8.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

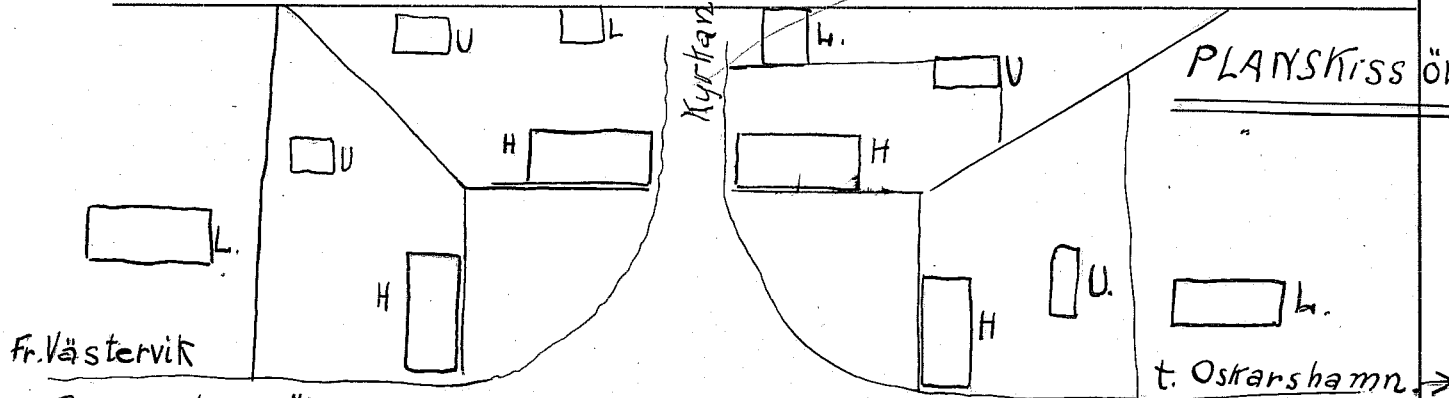
Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

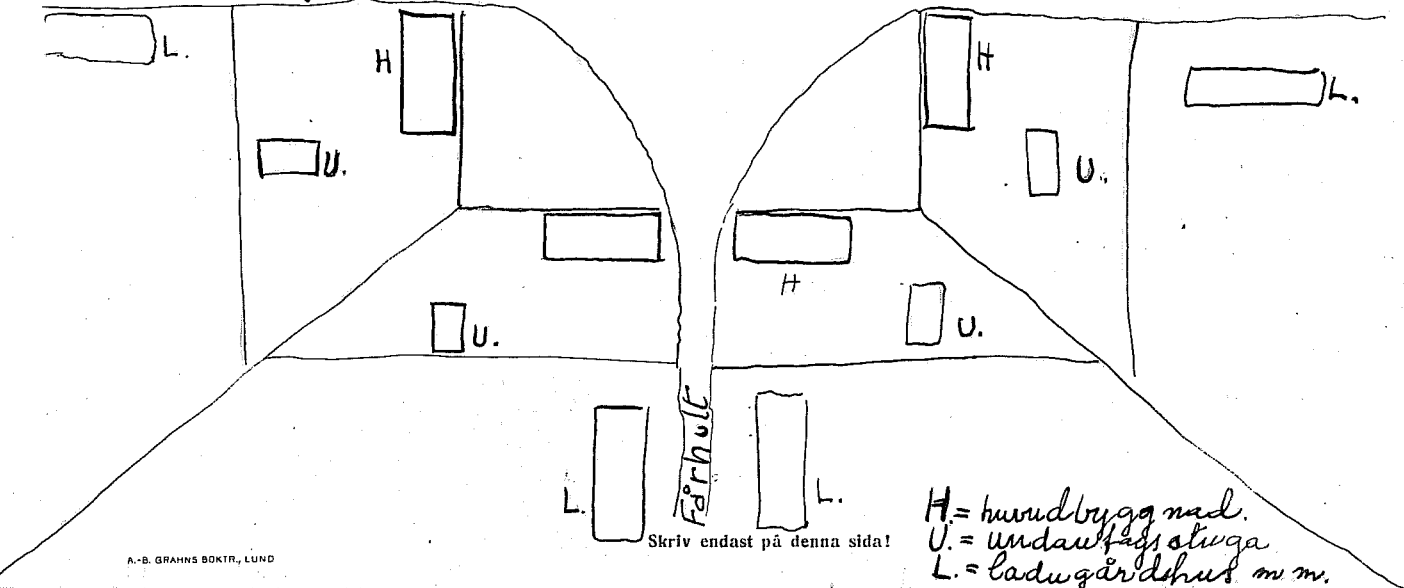
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 8.

PLANSKISS Över Lunds by.

Stranda-Vägen

H = huvudbyggnad.
 U = undantagsstuga
 L = ladugårdshus m.m.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7813:9

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Gladhammar. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 9

Forts. om Kringbyggda gårdar.

En annankaraktäristisk bebyggelse har byn Lund (eller Lund-
den) i Gladhammars socken. Byn består av 8 gårdar. De olika gårdarnas
bostadshus ligga kring en fyrkantig öppen plan (torg) och på detta
torg löpa 4 vägar samman. Mellan varje dylik väg ligga två gårdar,
d.v.s. en gård ligger på varje sida om en var av vägarna. Husen ligga
med gavlarna mot infartsvägarna och långsidan vänd ut mot torget. Ti-
digare lågo sedan ladugårdarna och övriga uthus utmed vägen bortom
varje boningshus, men dessa gamla uthuslängor äro mestadels rivna
och de nya uthusen ha förlagts ett stycke från själva vägen. Huvud-
byggnaderna äro uppförda i två våningar med kök och rum på nedre
bottnan samt ett större och ett mindre rum i övre våningen. En del
av husen ha renoverats och något förändrats men från början ha de
haft samma byggnadstyp och äro säkert över 100 år. I åtminstone
en gårds ovanvåning finns gamla, handmålade tapeter. Till varje

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R.

M 7813:10.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Gladhammar. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 10.

Forts. om Kringbyggda gårdar.

gård finns även en s.k. undantagsstuga inne i resp. gårdars trädgårds-
 tomt. Varje gård torde omfatta mellan 17 - 20 tunnland åkerjord. Efter
 omläggning av vägen går den s.k. Strandavägen inte längre genom byn
 utan nedanför densamma. De gamla vägarna genom byn finns dock kvar
 Starndavägen
 fast nyttjas numera mest bara för lokaltrafik.

Om gården Lund berättas det, att en bonde i Gladhammar, Per
 Olsson (Peder Olufsson) var bondeståndets talman vid 1686 års riks-
 dag. Då riksmötet var slut bjöd drottningen ständerna kvar som faddrar
 åt den väntade kungaättlingen. Ständerna utsedde resp. stånds talmän
 att stanna. Så kom det sig att Per Olsson - en enkel bonde- fick stå
 fadder åt Karl XI femte arvinge prins Karl Gustaf. Genom denna händel-
 se kom Per Olsson även i närmare kontakt med kungen. Olsson beskrives
 som snarfyndig men synnerligen enkel i sin klädedräkt. En gång berättas
 då det var ett festligt tillfälle
 det, vi fann kungen honom väl enkel i sin dräkt varför han efteråt

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R. No. 7813 : //

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson.
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Gladhammar. Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 11.

Sid. 12.

Forts. om KRingbyggda kårdar.

sände Olsson fint tyg avsett till en kostym för dyl. tillfällen. Döm dock om kungens stora förvåning, då bonden vid nästa högtidstillfälle åter kommer i sin vadmalsdräkt. På fråga av Karl XI var han gjort av det tyg han sände, svarar Olsson. "Det man kärast haver bär man närmast hjärtat". Så knäpper han opp sin rock. Tyget sitter som foder i vadmalsdräkten!

Genom dyl. snarfyndigheter och f.ö. kloka uppträdande kom det sig, att Olsson fick Lund som skatte enl. kongl. brev. Enligt sägner hade Olsson 8 barn (andra källor säga 7 flickor) och var arvinge fick sin del av hemmanet. På det viset, påstås det, att Lunds by fått sin egendomliga bebyggelse.

En gammal allmogesägan berättar också om denne Per Olsson, att då han en gång satt till bords med kungen och en del fina herrar gick det ganska animerat till. (Möjligen var det vid ifrågavarande barn-

Skriv endast på denna sida!

Forts.

p. all

ACC. NR. M. 7813 : 13.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV
 Sid. 13.

V:41

Svar å lista nr 41. Ämne: Gärdesgårdar.

Gärdesgårdar sådana som fig. 30 a. visar ha ej varit vanliga i trakten. Däremot äro sådana som fig. 30 b. illustrerar allmänt förekommande. För hägnades dylika gärdesgårdar med hankar av granvidjor vilka "basades" över eld. Materialet som lades mellan stavrarna i "hotet" kallades "trinnor" och stödstavrar brukades växelvis på ömse sidor om gärdesgården. Numera användes ståltråd i stället för hank och taggtråden uttränger f.ö. allt mer gärdesgårdarna. Gärdesgårdar sådana som fig. 30 c. och 30 d. visar ha ej brukats i trakten, däremot kan sådana som fig. 30 e. framställer förekomma här och var. Även stengärdesgårdar förekomma.

(Se f.ö. tidigare insänt meddelande om gärdesgårdar!)

[Handwritten signature]

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7813:14

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Gustaf Carlsson,

Härad: Södra Tjust.

Adress: Stormandebo, Ankarsrum.

Socken: Hallingebergs

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 14.

Svar å lista nr 47. Amne: Innanfönster, trossbottnar och järnspisar.

II:47

Hos allmogen i trakten, i synnerhet Ankarsrumstrakten, där jordbrukarna mestadels äro arrendatorer, förekom innanfönster sällan förrän omkring sekelskiftet. Delvis berodde dyl. fönsters anskaffande på husets ålder då man tänkte avskaffa gamla hus och bygga nya. I gamla hus kunde man sakna innanfönster för c:a 20 år sedan. Förrän omkring 1890 torde innanfönster dock ej ha varit vanligt någonstans hos allmogen. Samma torde ha varit förhållandet med trossbottnar.

Vad järnspisar beträffar har ju Ankarsrums bruk tillverkat sådana, men allmogen, enkannerligen arrendatorerna fingo ej järnspisar förrän under 1800-talets senaste år eller under 1900-talets första årtionden. Detsamma var förhållandet i brukets arbetarebostäder. Ute i bygden i fattigare hem anskaffades ej heller järnspis förrän i början av nuvarande århundrande.

Skriv endast på denna sida!

arske.